

Problemi izbeglica

Neuslovni smeštaj

Uslovi u izbegličkim kampovima su jako loši, a postaju **sve gori i gori**. Svetski program hrane¹ je povučen. Crveni krst više nema donacija za izbegle i raseljene. Celo društvo je siromašnije nego što je bilo ranije, tako da je pomoći izbeglicama sve manje i manje. A ljudi su, jednostavno, u kampovima i nemaju nekog izlaza. **Po šestoro-sedmero ljudi spava u jednoj sobi; ona im je i kuhinja, i soba, i spavaća soba, i magacin za stvari, i sve. Deca provode zimu pod šatorima i u kontejnerima.**

Ljudima u svim kampovima najbitniji je smeštaj. **Oni su gladni i nemaju šta da jedu, ali se nadaju da, kad bi samo imali bolji smeštaj, kada samo ne bi živeli po pet-šest članova porodice u jednoj prostoriji, da bi im bilo malo bolje.** U kolektivnom smeštaju su ostali samo oni koji nigde ništa nisu imali.

Zatvaranje kolektivnih centara

Trenutno se radi na **pražnjenju kolektivnih centara i njihovom zatvaranju**. A šta se

¹ Svetski program za hranu je ogranak agencije Ujedinjenih nacija za hrani i poljoprivredu (FAO), poznat i kao WFP, koji prikuplja i distribuiraju hranu i druge potrepštine za populacije koje pate od prirodnih katastrofa i gladi. Znatno veći deo aktivnosti obuhvata pomoć zemljama sa izbegličkim krizama i direktno izbeglicama, do rešavanja njihovog statusa. Sedište se nalazi u Rimu.

u ovom broju:

Životni problemi izbeglica	1
Interno raseljena lica	7
Readmisija	12
Izbrisani, Slovenija	15

dešava sa ljudima kada oni napuste kolektivne centre, jednostavno niko ne zna. Kada pitate Crveni krst ili nekoga, oni vam kažu, na primer, da su ti ljudi iznajmili navodno neku

kućicu negde u blizini ili nešto slično. Ali niko ne bi proveo osam godina u kolektivnom centru da mu zaista to nije jedino rešenje. **Svi koji su imali načina da napuste kolektivni centar, da pređu u nešto bolje, to su i uradili, jer su uslovi u kolektivnim centrima zaista očajni.**

Kada se neki kamp zatvori – ljudi koji žive u njemu imaju samo mogućnost da prihvate smeštaj u drugom kampu. Oni retko prihvataju selidbu u druge kolektivne centre i onda zaista ostaju izbačeni na ulicu, bez obzira na to što se uvek priča kako će se nešto raditi po pitanju stanovanja. **Još uvek je politika države da raseljena lica treba da se vrate na Kosovo.**

Kolektivni centri su mahom svi zatvoreni. U okolini Čačka ih je bilo osam do pre par godina, sad više nema nijednog. Čak su i invalidi morali da napuste kolektivni centar. **Kada se kolektivni centri zatvaraju, narod naseljen u njima jednostavno bude izbačen na ulicu.** Što se tiče neformalnih kolektivnih centara, njih isto retko ko napušta, jer zaista nemaju gde da odu.

Ukidanje pomoći

Hrana se dobijala od narodne kuhinje. Jednom dnevno topli obrok - pola kilograma kuvanog jela i pola vekne hleba. Ali to su primali samo zvanični kolektivni centri i ljudi koji su na spisku kolektivnih centara. Tako da se u kampovima dešavalo da ljudi koji kasnije dođu u kamp i ne nalaze se na spisku zvaničnog kolektivnog centra **mogu samo da gledaju kako drugi dobijaju hranu jer nisu na spisku** i njih ta pomoć jednostavno mimoilazi. Sada je ta pomoć jako, jako oskudna, i taj narod može da dobije ili pola kilograma skuvanih makarona ili neko povrće, ali to je zaista nešto od čega vi ne možete da živite. Ranije su postojali programi Crvenog krsta – u higijeni, hrani. Međutim, svega toga od 2004. godine nema, tako da jedino što zvanični kolektivni centri dobijaju jeste plaćen račun za struju i vodu. Ali struja i voda u kolektivnim centrima nije kao u normalnim

kućama gde svako ima svoje kupatilo, nego postoji jedno kupatilo po spratu...

Pomoć Crvenog krsta prestala je nakon 2004. Crveni krst se sada trenutno vratio poslu koji je radio ranije po Srbiji – a to je prva pomoć i prikupljanje krvi, što je bila njegova osnovna delatnost, tako da pomoći koju su pružali više nema. I to što je ranije postojalo, program hrane koji je bio za ljude u zvaničnim kolektivnim centrima, to se sada svelo na **pola vekne hleba po osobi i jednu konzervu.** I to je hrana za ceo dan koju neko dobije, bez obzira da li je novorođenče, da li je odrastao čovek. Majke tvrde da nikada nisu dobile voće, povrće, meso, mleko za dete, da deca u kampovima godinama nisu jela voće. Jednom prilikom smo odneli voće u kolektivni centar "Vila Maričić" (kod Kraljeva) - ljudi su se pobili oko njega jer, ako ga ne otmu, neće imati da daju svom detetu. To je zaista bilo otimanje. Tu nema pravilne raspodele.

Dokumenti

Dosta ljudi sa Kosova došlo je ovde bez dokumenata - ili na Kosovu nisu bili uopšte upisani u registar stanovništva, ili je nekom od njih sva dokumentacija izgorela, ili su je izgubili. **A u Srbiji ako nemate ličnu kartu vi ne možete da konkurirate ni za dečiji dodatak, ni za socijalnu pomoć, ni za šta od te neke vrste sistemske pomoći.** A i ta pomoć nije velika – to je, recimo, za mesec dana hiljadu i nešto dinara po detetu, znači dvanaest-trinaest evra mesečno za jedno dete, što je opet malo. Ali i za tu socijalnu pomoć, za dečiji dodatak, **oni treba da prilože petnaest-šesnaest dokumenata koje je njima jako teško pribaviti.** Veliki broj porodica, pogotovo romskih, jednostavno znajući za celu tu proceduru, diže ruke od pokušavanja, jer njima je zaista nemoguće, fizički im je nemoguće, da to sami pribave.

Na primer, veliki broj Roma na Kosovu nikada nije bio upisan u matične knjige. Samim tim, nikada nisu imali lične karte na Kosovu, pa

ih nemaju ni ovde. Kada dođu, ako nisu u zvaničnom kolektivnom centru nego su u nezvaničnim kolektivnim centrima kao što je Stari Batnjik (kod Novog Pazara), **nemaju registrovanu, prijavljenu adresu. Bez prijavljene adrese ne mogu dobiti ličnu kartu. Bez lične karte ne mogu raditi ništa.** Znači ne mogu čak ni da konkurišu ni za kakvu vrstu pomoći. A pribavljanje lične karte podrazumeva da oni odlaze u mesto svog rođenja, da tamo traže dva svedoka koja su punoletna, koja mogu da potvrde njihov identitet. Ali opet je to samovolja opštinskih vlasti i tih matičnih službi. Jednostavno **ne nailazite na mesto u kojem se to radi bez nekih problema.** Negde šalju ljude na sud. I sad oni, jednostavno, zaista mnogo njih, odustaju od cele te procedure.

U državi **ne postoji volja da se njima omogući lakši pristup dokumentima. Sve prolazi mimo ljudi koji su bez dokumenata. Šta god da se dešava, bilo kakva pomoć, bilo šta, to sve prolazi mimo njih. Oni zvanično ne postoje. Njihova deca ne mogu da se upišu u škole. Nikakvu pomoć ne mogu dobiti. Ni za šta ne mogu konkurisati.** Čak i da naiđe, na primer, neka nevladina organizacija koja kaže: "Evo, ja ću da pomognem raseljenima", **ti ljudi bez dokumenata nisu na spisku raseljenih. Nemaju raseljeničke legitimacije. Nemaju ništa. Jednostavno ne postoje.** Cele porodice ne postoje. Ako žele da im deca krenu u školu jednostavno ne mogu da krenu... A procedura, kada uopšte krenu u proceduru dobijanja dokumenata, ona traje od pola godine do godinu dana. To znači da se dete, ako roditelji krenu kasno na proceduru, ne može upisati u regularnu školu. U mnogim mestima u Srbiji nema škola za odrasle tako da ne mogu ni kasnije da idu u školu. Oni jednostavno **ostaju potpuno zapostavljeni od strane sistema.**

Kažu da je imati adresu glavna stvar za dobijanje lične karte i da bez adrese ne mogu prijaviti boravak i uzeti dokumenta. **U drugim**

Oko 90 odsto raseljenih u Srbiji nalazi se ispod granice siromaštva

državama je to regulisano tako što su ljudi prijavljeni na Centar za socijalni rad ili Crveni krst, tako da imate na jednoj adresi stotinu ljudi. Data im je adresa da bi mogli da ostvare svoj status.

Nezaposlenost

Naročito u neformalnim kolektivnim centrima, ljudi **žive uglavnom od sakupljanja sekundarnih sirovina, prosjačenja, milostinje drugih ljudi.** Ispod mosta Gazela mogli ste da vidite kilometre naslagane stare hartije. Ljudi se zaista trude i rade, ali jednostavno nisu u mogućnosti da nađu zaposlenje bez dokumenata. Čak ako nemaju prebivalište, adresu u tom gradu, ne mogu tražiti posao u njemu. Tako da su **potpuno prepušteni sami sebi.**

Zloupotreba

Kilogram papira im ljudi koji dolaze ispod mosta plaćaju tri dinara, a u reciklažnom centru kažu da je cena osam dinara. Oni jedno-

stavno nemaju način da to što sakupe odnesu sami, prodaju sami i uzmu novac. Jednostavno, učenjeni su da prodaju tim ljudima koji im daju novca koliko oni žele.

Obrazovanje

Sporazum o readmisiji je otvorio nove probleme i u oblasti obrazovanja. Ne postoji način da se, recimo, prevedu dokumenta za decu, da država uzme na sebe obavezu da deci koja su bila u školama negde u zapadnoj Evropi plati nostrifikaciju diploma i da oni onda mogu upisati regularne škole. **Ako vi nemate novca da platite nostrifikaciju diploma i prevod, vaše dete ne može ići u školu.** Dete koje ne pođe odmah u školu obično se više i ne uključuje u obrazovni sistem. Veliki broj romske dece koji je išao u škole npr. Švedske, ako mu ovde nije omogućeno da odmah nastavi sa školovanjem, jednostavno posle više i ne pokušava. Takođe je problem što se ta deca koja žele da nastave školovanje vraćaju razred ili dva razreda unazad. Tako da ako je dete završilo treći razred u Švedskoj, oni ga ovde vrata u prvi razred. Ono ima devet ili deset godina a u prvom je razredu i, naravno, oseća se glupo i smešno, pa rešava da napusti školu.

Veliki broj dece, pogotovo ona koja su rođena u zemljama zapadne Evrope, ne govori srpski jezik. Pričaju romski jezik ili jezik zemlje iz koje dolaze. To je takođe problem. Vi zvanično imate romske asistente u školama Srbije. Zvanično. Međutim, u školama retko možete da ih nađete, zaista retko. Možete da ih nađete, recimo, tamo gde je smeštena velika populacija romske dece - a to su jedna ili dve škole. Ali ne možete da ih nađete ako romsko dete bude deportovano u, recimo, Čačak. U Čačku ne postoji romski asistent.

Zdravstvena zaštita

Zdravstvena zaštita koju je svojevremeno obezbeđivala **izbeglička legitimacija** podrazumevala je samo onu najosnovniju zdravstve-

nu zaštitu. Ti ljudi nisu sa tim mogli da, recimo, menjaju dioptriju na naočarima, pošto se to tretiralo kao, zaboga, luksuz.

U današnjim kolektivnim centrima, formalnim ili neformalnim, deca su bolesna, veliki broj dece ima astmu. Deportovana deca koja su, recimo, nosila naočare u zemljama zapadne Evrope, proteze, ovde nemaju zdravstveno osiguranje i niko više ne prati njihov rast, razvoj, bilo šta.

Užasno je kad bolestan čovek doleti na surčinski aerodrom, gde je, jednostavno, kraj brige svih ljudi za njega. Jer ne postoji mreža da se prihvati bolesnik i da se odvede gde već treba.

Rasizam

Kolektivni centri su ili srpski ili romski. **Oba su podjednako loša** s tim što Romi žive i u neoficijalnim kampovima, gde žive **u šatorima**, i tu provode i leto i zimu, ili **u metalnim kontejnerima** koji su veličine 2.8x3m ili 3x5m. Cela porodica je smeštena u tom jednom kontejneru. Taj kontejner je sve što imaju. Imate mnogo romskih kolektivnih centara gde ljudi žive ogroman broj godina **pod najlonima**. Te žene, kao i druge romske žene u drugim neoficijalnim centrima, **čak se porađaju u tim šatorima u kojima žive**. To je zaista veliki problem kome jako malo ljudi poklanja pažnju.

Segregacija i neinformisanost javnosti

U Srbiji su svi kampovi postavljeni **tako da ih narod ne vidi**. Zaista, tako da ih narod ne vidi i to je razlog zašto dosta ljudi koji imaju svoje poslove, porodice, jednostavno **ne zna da ti kampovi postoje i kako se u njima živi**. Kampovi se uglavnom **izmeštaju iz gradova**.

Kamp "Vila Maričić" se, na primer, nalazi u Mataruškoj banji. Kamp "Stari Batnjik" u Novom Pazaru je ponovo izmešten iz grada.

Kada su ti ljudi vama pred očima, vi ste sve-sni problema i nešto ćete moći da uradite. Kada se ti ljudi nalaze dvanaest kilometara od grada, vi ih jednostavno ne vidite.

Neinformisanost raseljenih i izbeglih lica

Oni koji su informisani, obraćaju se organizacijama poput "Praksisa"² da im pomogne. A ima dosta ljudi koji jednostavno ne znaju za to. Ne znaju da mogu da se obrate njima. Drugo mesto na kojem mogu da se obrate je zgrada SIV³-a br.2 gde se nalazi kancelarija za readmisiju **u koju ne mogu ući bez lične karte**. Tako da oni koji su bez dokumenata - ostaju bez dokumenata, bez informacija o recimo drugim organizacijama u Srbiji koje bi im mogle pomoći.

Ima među njima ljudi koji su rešili da se vrate dole, na Kosovo. Imaju nešto obnovljeno. **Međutim, posle izvesnog vremena, oni se ponovo pojavljuju u Srbiji**, iz razloga bezbednosti, obrazovanja, nezaposlenosti... Dosta kuća jeste obnovljeno na Kosovu - **međutim, ako oni nemaju od čega da žive, a zaista nemaju od čega da žive, nemaju drugu opciju sem da se vrate u Srbiju**. Po povratku u Srbiju, oni se ne mogu vratiti u kolektivni centar... Jednostavno, moraju se sami snalaziti.

Nedostatak bilo kakve zainteresovanosti

Kada u romskom kampu umre dete koje nije prijavljeno, tada se za dan izvrši upis. Tada se za dan dobije i izvod iz knjige

² Praxis je domaća nevladina organizacija koji radi na zaštiti, poboljšanju i promociji ljudskih prava izbeglica i interno raseljenih lica. Osnovan je u junu 2004. godine sa ciljem da nastavi sa radom na Projektu građanskih prava Norveškog saveta za izbeglice (NRC), koji je NRC u Srbiji sprovodio od 1997. godine. Praxis je preuzeo Projekat i nastavio da se zalaže za prava ciljnih grupa putem pravnih lekova i javnog zagovaranja, promovisanja vrednosti civilnog društva i podizanja svesti javnosti o problemima sa kojima se suočava raseljenička populacija.

rođenih i izvod iz knjige umrlih. I onda za jedan dan možete sve. Jednostavno, zaista je veliki manjak volje da se nešto uradi. Ne postoji sistem koji kontroliše matične službe da sve rade po istim pravilima, **da se izbeglim licima olakša pristup matičnim službama, da se smanji ta dokumentacija, da se smanji dokumentacija za dobijanje dečijeg dodatka, da se smanji dokumentacija za dobijanje socijalne pomoći**. Svaki put kada u Srbiji želite bilo šta da uradite, vi mora da imate izvod iz knjige rođenih mlađi od tri meseca ili od šest meseci. To znači da svaki put kada hoćete da konkurišete za bilo šta, mora da nabavite izvod iz matične knjige rođenih. Izvod iz knjige rođenih, u zavisnosti od opštine, različito košta. Ali je cena, recimo, od sto dinara do trista dinara. Raseljeni zvanično, znači oni koji imaju raseljeničke legitimacije, treba da plate 30 posto od cene. Većina matičnih službi u Srbiji nikada nije čula da oni treba da plate 30 posto cene. I kada vi zaposlenom u matičnoj službi kažete: "Pa dobro, ali on je raseljeno lice, on treba da plati manju cenu", oni kažu da nikada nisu čuli za to. Ne postoji sistem kontrole matičnih službi na nivou države kako bi se one ponašale isto.

Jaša Tomić je naselje u Vojvodini koje je poplavljeno pre dve godine i **popravljeno za šest meseci**. **Ljudi su se uselili u nove kuće**. **Tako nešto se ne dešava raseljenima**. **Njima niko za šest meseci ne gradi kuće**. **Raseljenim Romima takođe niko ne gradi kuće**. Kamp "Stari Batnjik" već dve godine očekuje kontejnere da stignu iz Beograda. A na žalost za njih je samo spremljen teren gde će taj kamp biti premešten. Teren se nalazi van Novog Pazara. I od svega što je trebalo da bude urađeno samo su izbetonirana postolja za kontejnere. Kontejnera nema, ne zna se kada će stići, ne zna se u kakvom su stanju.

Ti ljudi, u dugoročnom planu države, treba da se vrate na Kosovo - a niko se ne potresa

oko toga što se oni tamo ne vraćaju. Naravno, **njih baš i ne pitaju o njihovim željama i to je više na nivou države. Ne možete naći nikoga u kolektivnom centru da je neko sa njima razgovarao o pitanju Kosova, da vidi šta oni žele.** Oni koji ne mogu da se vrate na Kosovo, ili ne žele da se vrate na Kosovo, ovde u Srbiji jednostavno nisu ničija briga. Kada napuste kolektivni centar smatra se da je država dovoljno uradila: "Evo, osam godina su u kolektivnom centru, plaćali smo im vodu, struju..."

Postoji izvestan broj organizacija u Srbiji koje pružaju pravnu, socijalnu i psihološku pomoć tim ljudima. Međutim, zaista **niko se još nije pojavio da može da im omogući da prenoće negde.** Ne postoji institucionalna mreža da kada bolestan čovek dođe bez dokumenata, da može da ode da se leči. Ti ljudi su zaista prepušteni sami sebi. **Ljudi deportovani iz zemalja zapadne Evrope ne mogu ići u kolektivne centre pošto po stavu gospodina Dragiše Dabetića, komesara za izbeglice** - oni kada su jednom prešli državnu granicu, po povratku se više ne tretiraju kao raseljena lica. To je zaista veliki problem. **Oni jesu raseljena lica, oni ne mogu da se vrate na Kosovo - međutim, oni istovremeno nemaju ni pristup kolektivnim centrima, i to je razlog zašto ih možemo naći ispod Gazele, zašto ih možemo naći u drugim neoficijelnim kolektivnim centrima, bez ikakvih dokumenata, bez zdravstvenog osiguranja.**

Nažalost, daje se alibi zemljama zapadne Evrope sa tim svim nevladinim organizacijama u Srbiji koje pružaju pomoć. One pružaju pravnu i psihosocijalnu pomoć, ali je **jako diskutabilan broj ljudi kojima su pružili pomoć.** Ljudima čak nije omogućeno ni da prespavaju u slučaju da nemaju gde da borave. Priča se o mreži koju treba da napravi vlada Republike Srbije sa drugim organizacijama kao što su škole, centri za socijalni rad,

biro za zapošljavanje... Međutim, o tom formiranju te mreže se priča već tri godine, a **ona čak nije ni u budžetu za narednu godinu.**

Razlika između statusa interno raseljenih i izbeglih lica

Izbeglički status imaju izbeglice koje su došle za vreme rata iz **Bosne i Hercegovine i Hrvatske.** Oni su po dolasku ovde dobijali **izbegličke lične karte** i sa izbegličkim ličnim kartama su imali, ako su bili u izbegličkim kolektivnim centrima, regulisano boravište.

Status **Interno raseljenih lica** imaju izbeglice koje su došle u Srbiju nakon 1999. godine. I oni se isto nalaze u kolektivnim centrima koji su u samom startu zaista bili jako loši. Jer i ono što je bilo napuštenih zgrada, objekata... to je popunjeno izbeglicama iz Hrvatske, iz Bosne i Hercegovine, tako da je za ovaj drugi talas raseljenih ostalo zaista malo slobodnog mesta. Tako, recimo, kolektivni centar "Vila Maričić", koji zaista očajno izgleda, je bio napuštena bolnica, deset godina prazna, ruinirana, i tu su useljeni raseljeni sa Kosova. Raseljenih sa Kosova je u Srbiju došlo skoro **280.000.**

Oni koji nisu želeli da napuste Kosovo, a morali su napustiti svoje domove, oni su došli u veće enklave kao što je **Gračanica.** Tako da u Gračanici imate **interno interno raseljena lica** koja opet nisu nigde. Nisu došli u Srbiju da bi bili raseljena lica, znači na teritoriji Kosova su, a opet nisu u svojim domovima, ne mogu da se vrate u svoje domove nego jednostavno tu čekaju neke bolje dane. To čekanje je jako dugo.

*(ovaj tekst je redigovan intervju sa **Marijom Simović,** aktivistkinjom Švedskog komiteta, organizacije koja se bori za prava izbeglica iz bivše Jugoslavije na azil u Švedskoj. Čitav intervju se nalazi u Z magazinu broj 4, i na web adresi www.freedomfight.net)*

Interno raseljena lica

Oružani sukobi devedesetih godina prošlog veka u bivšoj Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji (SFRJ) prinudili su više od 4 miliona ljudi da, spasavajući svoje živote, napuste domove i pobegnu u druge krajeve svoje zemlje ili druge krajeve sveta. Mnogi su otišli između 1991. i 1995. godine, u vreme velike nestabilnosti u regionu. Od tog broja više od 1.500.000 je spas potražilo unutar granica svoje zemlje u internom raseljenju. Pet ili skoro deset godina od završetka sukoba u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, na Kosovu i u Makedoniji, u regionu je ostalo oko 600.000 interno raseljenih lica (IRL), bez mogućnosti da se vrate u mesta odakle su izbegli ili integrišu u sredinu gde su potražili utočište.

Potpisivanje Dejtonskog sporazuma krajem 1995. godine donelo je mir; međutim, nekoliko godina kasnije, pojačalo se nasilje na Kosovu. Sukob između srpskih snaga bezbednosti i snaga kosovskih Albanaca započeo je krajem 1998.

godine i dostigao vrhunac bombardovanjem bivše SRJ od strane Severnoatlantskog pakta (NATO), koje je trajalo od 24. marta do 11. juna 1999. godine. Borbe su prestale potpisivanjem Kumanovskog vojnotehničkog sporazuma i 10. juna 1999. godine usvojena je Rezolucija 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, kojom je Kosovo ustanovljeno kao međunarodni protektorat. Dana 12. juna 1999. godine, međunarodne snage "Kosovo Force" (KFOR) predvođene NATO-om ušle su na Kosovo kao snage za sprovođenje mira po mandatu Ujedinjenih nacija. KFOR-u je povereno uspostavljanje i održavanje bezbednosti na Kosovu i, kao deo njegovih dužnosti, stvaranje bezbednog okruženja koje bi omogućilo izbeglicama i raseljenim licima da se bez bojazni vrate svojim domovima. Pošto su se srpske snage bezbednosti povukle iz pokrajine, a međunarodne mirovne snage ušle u nju, kosovski Albanci koji su pobegli od sukoba masovno su se vratili na Kosovo,

Sve je manji broj kolektivnih centara za smeštaj izbeglica. Veliki broj ljudi završio je na ulici ili na nepoznatom mestu

U neformalnim kolektivnim centrima ljudi uglavnom žive od sakupljanja sekundarnih sirovina i prosjačenja jer nemaju drugog izbora

dok je veliki broj nealbanskog stanovništva (više od 230.000 ljudi) bio prinuđen da pobjegne kako bi izbegao nasilje. Danas su većina interno raseljenih lica u Srbiji etnički Srbi (75%) i RAE¹ (10%), koji su pobjegli sa Kosova 1999. godine nakon što su Ujedinjene nacije preuzele odgovornost za pokrajinu po mandatu Privremene misije Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK).

Pošto nisu prešli međunarodnu granicu, i u odsustvu obavezujućeg međunarodnog sistema koji bi ih štitio, odgovornost za položaj raseljenih lica leži pre svega na njihovoj matičnoj državi koja mora da im obezbedi punu jednakost sa drugim građanima. U praksi, raseljena lica su izložena mnogim problemima u ostvarivanju osnovnih građanskih, ekonomskih i socijalnih prava, kao što je dobijanje ličnih dokumenata, ostvarivanje vlasničkih prava, pristup zdravstvenoj zaštiti, socijalnoj pomoći, ostvarivanje prava na adekvatan smeštaj itd. Bez posebnih mera zaštite, iz pravne jednakosti koju raseljeni

navodno imaju, često proizilazi nemogućnost ostvarivanja ljudskih prava i teškoće u pristupu javnim uslugama.

Naime, iako su im često potrebne iste mere zaštite kao izbeglicama, raseljeni na prostoru bivše SFRJ suočavaju se sa nebrigom i diskriminacijom državnih vlasti i sve manjom zainteresovanošću međunarodnih organizacija koje su težište svojih aktivnosti premestili ka drugim kriznim regionima u svetu. Organizacije, kao što su UNHCR, ICRC, WFP, ECHO, obustavile su, ili značajno smanjile programe humanitarne pomoći, preusmeravajući svoje aktivnosti na dohodovne i razvojne projekte, što je dovelo do rizika da najugroženiji među raseljenim budu potpuno uskraćeni za pomoć u hrani i osnovnim životnim namirnicama koja im je i dalje preko potrebna. Ekonomske sankcije, ratovi i velike selidbe stanovništva dovele su do opšteg siromašenja društva, iscrpljenosti institucija sistema i srozavanja nivoa usluga koje država može da ponudi, tako da u zemljama regiona još ne postoje kapaciteti socijalne zaštite koji bi efikasno zamenili humanitarnu pomoć međunarodnih organizacija.

Smanjenje broja raseljenih ne znači nužno ispunjenje dugoročnih rešenja, jer na primeru Hrvatske i Bosne i Hercegovine se može videti da teška ekonomska situacija ili diskriminatorna praksa protiv pripadnika manjina čine povratak raseljenih teškim ili neodrživim. Živeći na marginama društva u teškim životnim uslovima, raseljeni u regionu su permanento izloženi raznim formama direktne i indirektno diskriminacije, a negde, kao na Kosovu, čak otvorenom nasilju i zastrašivanju. Nasilje izazvano događajima na Kosovu od 17. marta 2004. godine dovelo je do zaokreta u tendenciji povratka, čiji se intenzitet polako povećavao prethodnih godina, produbljujući jaz između zajednica i nepoverenje u strukturu Kosova. Nestabilna politička situacija u Srbiji potresa sva polja delanja koja se tiču izbeglica i IRL, tako da ne postoje strategije za re-

1 RAE – Romi, Aškalijski, Egipćani.

šavanje problema raseljenih koji su izloženi sistematskoj vrsti indirektno diskriminacije kada je u pitanju, pre svega, registrovanje prebivališta i pribavljanje ličnih dokumenata, što je preduslov za sticanje svih ostalih prava.

U Srbiji još uvek boravi oko 300.000 lica (izbeglica i IRL) raseljenih iz različitih područja sukoba u bivšoj Jugoslaviji. Od tog broja, 206.879 jesu interno raseljena lica sa Kosova. Zauzimanje političkih stavova od strane srpske vlade u pogledu Kosova i njegovih građana koji imaju status IRL, znači da raseljena lica ostaju bez izgleda za trajno rešenje. Mada vlasti zagovaraju politiku povratka na Kosovo, uslovi na terenu čine da većina IRL nije voljna ili nije u stanju da se vrati svojim domovima. Integracija nije prepoznata kao rešenje za IRL, a vlasti nisu voljne da otvore put projektima koji bi raseljenim domaćinstvima omogućili da se trajno nastane u Srbiji. Stav srpskih vlasti u pogledu IRL i dalje je u velikoj meri politički, i ne bavi se na adekvatan način pravima i potrebama IRL od najvećeg egzistencijalnog značaja.

Nezaposlenost u aktivnoj populaciji
izbeglica iznosi 58%

Iz političkih razloga, vlasti u Srbiji potpuno su nevoljne da ponude programe integracije za raseljene, insistirajući na njihovom povratku na Kosovo. Aktivnosti najvažnijih međunarodnih činilaca (UNHCR, Savet Evrope, OEBS), kao i domaćih organizacija koje se bave zaštitom IRL i promocijom njihovih prava, ograničene su stoga na predlaganje mera u okviru opcije povratka na Kosovo, što limitira pravo IRL da se integrišu u mestima raseljenja. Eksplicitan primer takve diskriminacije je u procesu zatvaranja kolektivnih centara. Programi novčane i materijalne pomoći za ljude koji izlaze iz kolektivnih centara usmereni su samo na izbeglice, ali ne i na raseljena lica. Preostalih 8.000 raseljenih u kolektivnim centrima mogu da odaberu samo premeštaj u drugi kolektivni centar, odnosno ponovno preseljenje.

U Crnoj Gori, položaj raseljenih je dodatno otežan jer ih vlasti tretiraju kao građane Srbije bez jednakih prava sa građanima Crne Gore. Oni su potpuno isključeni iz društvenog sistema, bez mogućnosti dobijanja državljanstva, zaposlenja, socijalne pomoći, adekvatnog smeštaja itd. Odnos crnogorskih vlasti prema izbeglicama i IRL, često je bio predmet kritika međunarodnih organizacija. Oko 16.202 raseljena lica sa Kosova i dalje je u Crnoj Gori.

Prema prvim zvaničnim podacima, nakon najvećeg talasa raseljenja u 1999. godini, pomnije se podatak o 130 000 Srba koji žive, uglavnom, u takozvanim „srpskim enklavama“ na Kosovu i Metohiji (oni nisu napuštali Kosovo, ali je bilo raseljenja iz ugroženijih delova Kosova ka etničkim enklavama).

Približno 22.000 Roma, Aškalijski i Egipćani (RAE) registrovano je kao IRL, iako je opštepoznata činjenica da je broj IRL RAE mnogo veći, pri čemu se procene kreću od 40.000 do 50.000 lica. U Srbiji je, inače, većina IRL koncentrisana u centralnim i južnim krajevima republike. Od ukupnog broja registrovanih raseljenih lica 94,2% smešteno je u centralnoj Srbiji, a 5,8%

u Vojvodini, pri čemu većinu čine Srbi (76%) i Romi (11%). Prema izvorima UNHCR-a, na Kosovo se od 1999. godine vratilo 15.859 lica. Ovaj broj obuhvata i povratke interno raseljenih unutar Kosova (tzv. "interno interno raseljeni"), i IRL u drugim krajevima i Srbije, kao i eksterno raseljenih po regionu i drugim zemljama. Prema tim izvorima, 7.052 lica su kosovski Srbi, 4.324 su Aškalije i Egipćani, 1.858 su Romi, 1.403 su Bošnjaci, 585 su Goranci, a 637 su etnički Albanci.

Nakon registracije raseljenih sa Kosova i Metohije, broj registrovanih IRL 2000. godine iznosio je 187 129 osoba. Međutim, podaci o broju IRL raseljenih na teritoriju Srbije i Crne Gore nisu dovoljno pouzdani, prvenstveno iz dva razloga: 1. registrovana su samo ona raseljena lica koja su lično učestvovala u procesu registracije (procene su da je od trideset do pedeset hiljada interno raseljenih lica ostalo neregistrovano); 2. naknadno je došlo do kretanja raseljene populacije kako unutar granica Srbije i Crne Gore, tako i prema drugim državama.

Interno raseljena lica sa Kosova sada ulaze već u osmu godinu otkako su raseljena, ali njihov život još uvek karakteriše svakodnevna borba za opstanak i nedostatak stvarnog izbora u pogledu budućnosti. S obzirom na neprekidno krhku političku situaciju na Kosovu, različita očekivanja koja prate političke pregovore o njegovom budućem statusu i nestabilnu bezbednosnu situaciju na Kosovu, povratak je bio realna opcija samo za vrlo mali broj ljudi. Činjenica je da i danas više članova manjinskih etničkih zajednica napušta Kosovo nego što ih se tamo vraća.

Pored nedostatka osnovnih sredstava za preživljavanje, glavni problemi sa kojima se IRL suočavaju u raseljenu jesu nedostatak odgovarajućeg smeštaja, dokumenata i prijave prebivališta. Većina interno raseljenih lica sa privremenim boravištem u raznim delovima Srbije nema najosnovnija lična dokumenta (kao što su

izvodi iz matične knjige rođenih ili uverenja o državljanstvu), koja mogu da budu izdata jedino na osnovu podataka iz matičnih knjiga koje su 1999. godine sa Kosova prenete u sedam opština na jugu Srbije (u nastavku „dislocirane matične knjige“). Veliki broj interno raseljenih lica, pogotovo RAE, nikada nije ni bio upisan u te knjige, i potrebno je da hitno budu naknadno upisani kako bi mogli da ostvare svoja građanska prava. Nikakav mehanizam, međutim, nije uspostavljen kojim bi im se u tome pomoglo. U Srbiji je rešavanje tih problema dodatno otežano pošto ne postoji jasna državna politika o zaštiti IRL, uz postojanje brojnih administrativnih i birokratskih prepreka.

"Raseljena lica prinuđena da žive u tzv. "nezvaničnim kolektivnim centrima" (službeni eufemizam za smetlišta, karton naselja i sl), nemaju nikakvu mogućnost da registruju svoje prebivalište. MUP ne prihvata adrese poput "Ispod Gazele", "Pored starog aerodroma", "Okolo bivše novopazarske deponije", i pored činjenice da na tim lokacijama već više godina postoje trajna (i, nažalost, sve trajnija) naselja. S druge strane, MUP Srbije uporno odbija i inicijative institucija nadležnih za staranje o raseljenima i drugih zainteresovanih ustanova da ljude "bez prebivališta" registruju na svojoj adresi (npr. u lokalnom Komesarijatu za izbeglice, Crvenom krstu, crkvi i sl.), sto svedoči ne samo o birokratskom slepilu na činjenicu da hiljade ljudi nasilno ostavljenih "bez prebivališta" itekako "prebiva" na teritoriji Srbije, već i o zlonameranom "nedostatku fleksibilnosti" da se prevaziđe krajnje formalna prepreka koja unesrećenima onemogućava korišćenje niza osnovnih prava.

U državnoj upravi Srbije ne postoji institucija koja ima izričit mandat za pružanje zaštite i pomoći IRL. Međutim, dve vladine institucije pokrivaju ograničen opseg aktivnosti i odgovornosti koje se odnose na IRL u Srbiji: Komesarijat za izbeglice Republike Srbije i Koordinacioni centar za Kosovo.

Komesarijat za izbeglice Republike Srbije (KIRS) osnovan je 1992. godine na osnovu Zakona o izbeglicama. Od 1999. godine, Komesarijat je preuzeo na sebe i odgovornost za pružanje pomoći najugroženijim IRL koja su smeštena u kolektivnim centrima. Upravljanje kolektivnim centrima i izdavanje legitimacija IRL u nadležnosti je Komesarijata za izbeglice. U Zakon o izbeglicama nije uneta izmena kojom bi se Komesarijatu dao konkretan mandat u vezi sa IRL. U stvari, ne postoji nijedan zakonski obavezujući akt koji definiše status i pružanje zaštite i pomoći IRL u Srbiji.

Koordinacioni centar za Kosovo (KCK) osnovala je Vlada Srbije 2001. godine kao centralno mesto za rešavanje pitanja vezanih za Kosovo, sa zadatkom da koordinira aktivnosti u vezi sa pružanjem humanitarne pomoći i povratkom IRL. Glavni zadatak KCK uključuje i koordinaciju državnih institucija i agencija u rešavanju pitanja vezanih za Kosovo, uz puno poštovanje Rezolucije 1244 Saveta bezbednosti UN i nadgledanje doslednog sprovođenja zajedničkog dokumenta koji su 2001. godine potpisali UNMIK i SRJ. Pružanje socijalne pomoći je važan aspekt zaštite IRL, jer su interno raseljena lica ekonomski ugrožena.

Ministarstvo za rad, zapošljavanje i socijalnu politiku ključna je institucija, jer obezbeđuje socijalnu pomoć u četiri oblasti: (1) penzije, (2) dodatak za tuđu negu i pomoć, (3) dečiji dodatak i (4) materijalno obezbeđenje porodice. Interno raseljena lica kao građani treba da budu u položaju da mogu da koriste navedene beneficije bez ikakve diskriminacije.

Većina problema sa kojima se suočavaju IRL međusobno je povezana. Ukoliko nema izvod iz matične knjige rođenih, IRL ne može da izvadi ličnu kartu, a ako nema ličnu kartu ne može da reši svoj stambeni problem ili da dobije zaposlenje – i tako ostaje beskućnik. Problemi su, zapravo, povezani delom još u korenu: kao meta diskriminacije, interno raseljeno lice nema pristup osnovnim životnim potrebama. Interno raseljena lica u Srbiji su sistematski izložena diskriminaciji – kako direktnoj tako i indirektnoj – koja se, pre svega, odnosi na prijavljivanje mesta boravka i pribavljanje ličnih dokumenata, bez kojih se suočavaju sa poteškoćama u korišćenju svojih drugih prava.

Zaključak

Opšta oskudica i nedostatak perspektive i dalje će biti snažan izvor socijalnih tenzija. Bez sadržajne i dublje demokratizacije i stvaranja povoljne klime u regionu, teško će se stvoriti pretpostavka za trajno rešenje problema raseljenih. U odsustvu izgledne egzistencijalne perspektive, veliki broj raseljenih i izbeglica naći će se «u socijalno deklasiranim slojevima koji su tradicionalno uporišta nacionalizma». Tragedija izbeglica se često zloupotrebljava za promovisanje ekstremističkih političkih ideja.

Simbolična i spora poboljšanja koja povremeno uvodi Republika Srbija, polovičnim i bezvoljnim sprovođenjem, odaju da su usvojena ili pod pritiskom preuzetih međunarodnih obaveza, ili radi formalnog pravdanja sredstava dobijenih za rešavanje problema izbeglih i raseljenih, a potrošenih ko zna gde i kako.

Readmisija

Raspad SFRJ je pokrenuo brojne migracije od 1991. godine, koje, nažalost, do danas nisu završene. Prema nekim procjenama, oko 3 miliona ljudi je napustilo svoja prebivališta, a oko milion ljudi je zatražilo izbjeglički status van ovog područja. Danas mnogima od njih prijete odbijanje zahtjeva za azil ili ukidanje zaštićenog statusa od strane zemalja u kojima su našli utočište. Nakon toga slijedi povratak – dobrovoljni ili prisilni – u zemlju iz koje su izbjegli. Mnoge međunarodne povelje, konvencije, standardi, propisi... od strane Ujedinjenih Nacija bile su garancija za sigurnost raseljenih i izbjeglih lica koja su napustila teritoriju na kojoj su njihovi životi i slobode bili ugroženi. Blagovremeno javljanje vlastima zemlje u koju su prebjegli podrazumijevala je zakonit boravak i sprječavala je protjerivanje izbjeglica sa te teritorije sve dok oni ne ugrožavaju javni red, mir i sigurnost. Sve države koje su prihvatile izbjeglice imale su od početka jasan stav – osnovni elementi privremene zaštite i povratak u državu iz kojih su oni došli čim to okolnosti budu dozvoljavale. U međuvremenu su te iste države prepoznale da povratak tih ljudi ipak nije moguć u svim slučajevima i da je takvim ugroženim grupama ipak neophodan poseban tretman koji podrazumijeva privremenu pravnu zaštitu lica koja su prisilno napustila svoje države porijekla. To je predstavljalo i jednu od Preporuka Savjeta Evrope iz 1997. godine, koje su naknadno usvojene, a koje se odnose na sva pitanja vezana za prisilan povratak lica iz država članica Savjeta Evrope. Ove preporuke nemaju obavezujuću snagu poput međunarodnih povelja, već je preporučljivo da države postupaju u skladu sa njima. Nepoštovanje ovih preporuka ne povlači nikakve sankcije, samo u nekim slučajevima može da se vrši

pritisak na državu koja ih ne poštuje, ali ništa više od toga.

Potpisivanjem sporazuma o readmisiji 2001. godine od strane tadašnje državne zajednice Srbije i Crne Gore otvorena je mogućnost vraćanja ljudi koji su bez državljanstva zemlje u kojoj borave, odnosno onih koji nemaju legalan boravak u zemljama sa kojima su takvi sporazumi sklopljeni. Sam pojam readmisije podrazumijeva ponovni prihvata lica koja ne ispunjavaju ili više ne ispunjavaju uslove za boravak i ulazak na teritoriju druge države. Sve one povelje, konvencije, standardi, propisi... potpisom bilateralnih sporazuma prestaju da vas štite i odjednom se nalazite pred ponovnim izgnanstvom u zemlju iz koje ste pobjegli. Broj osoba koji je do sada vraćen u Srbiju na osnovu ovih sporazuma nije poznat. Nemoguće je utvrditi broj povratnika jer ne postoje mehanizmi za njihovu registraciju, ni u zemljama iz kojih dolaze, a ni po dolasku u Srbiju. Brojke variraju i prema nekim popisima riječ je o 15 hiljada lica koja su prešla granicu naše zemlje do 2006. godine, dok neke slobodne procjene Savjeta Evrope iz 2003. godine navode da se broj osoba koji bi mogao da bude vraćen kreće u rasponu od 50 do 100 hiljada. Početkom 2006. godine pojavili su se podaci da samo u Njemačkoj ilegalno boravi oko 100 hiljada ljudi. Najveći broj dosadašnjih povratnika je upravo stigao iz Njemačke.

Nakon raspada državne zajednice Srbije i Crne Gore 2003. godine ukida se i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava pa nadležnost za sprovođenje sporazuma o readmisiji preuzima MUP Srbije – Odsijek za readmisiju. Srbija i Evropska Unija su 21. marta 2007. godine dovršile pregovore o Jedinstvenom sporazumu o readmisiji kojim se utvrđuje povratak lica iz država članica Evropske Unije što podrazumijeva

va uzajamne obaveze, procedure... A Evropska Unija je izrazila spremnost i da finansijski podrži proces integracije povratnika tako što će nakon zaključivanja sporazuma Srbiji biti omogućen pristup fondovima Evropske Unije namijenjenim za integraciju povratnika. Postavlja se pitanje zašto ti fondovi nisu mogli da se iskoriste za integraciju izbjeglica u zemljama EU i koliki je i kakav fond neophodan da se takva zamisao sprovede u stvarnom životu?!

Od 1996. godine Srbija je zaključila 15 bilateralnih sporazuma o readmisiji sa 17 zemalja od kojih su 12 članice EU. Srbija i Crna Gora je do sada zaključila sporazume o readmisiji sa sledećim državama: Austrija, BENELUX, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Danska, Hrvatska, Italija, Kanada, Manarska, Nemačka, Slovačka, Slovenija, Švajcarska, Švedska. Sporazum sa Francuskom je zaključen ali ne i ratifikovan.

Činjenica koja treba sve da zabrinjava jeste to da bilateralnim sporazumima o readmisiji nije regulisan način prihvata povratnika niti je propisana odgovornost države za reintegraciju povratnika. Dosadašnjim povratnicima nije pružana gotovo nikakva pomoć od strane državnih i lokalnih institucija. Pojedine nevladine

organizacije pružaju neku vrstu pomoći, ali dok jedne pomažu, druge odmažu. Naime, na osnovu pojedinih istraživanja, koja su dobro plaćena od strane država koje žele da se riješe izbjeglica, stvara se idealizovana slika koja pruža dobar alibi za deportacije tj. predstava u kojoj je stanje manjinskih prava u Srbiji bolje nego što zaista jeste. Sve se zadržava na pisanim projektima koji ostaju mrtvo slovo na papiru. Jedan od takvih primjera je i grupa 484 i njihov izvještaj o nepostojećem centru za pomoć deportovanim Romima u Beogradu koji je urađen u jesen 2007. godine, koji je medijski bio ispraćen, a koji naknadno nikada nije bio demantovan od strane pomenute grupe. Dakle, realnost je sasvim drugačija. A po deportaciji povratnici više nisu ničija briga, pa sve ostalo nije ni važno. Deportovani ljudi po ulasku u našu zemlju nemaju riješeno stambeno pitanje; zato što bivaju deportovani u područja u kojima nikada nisu živjeli, gdje nemaju ništa. A u mjesta iz kojih su bježali, u kojima su ostavili stanove, kuće, imanja, ne mogu da se vrate. Mnogi su smješteni u krajnje nehumanim i nehumanim uslovima, u objektima privremenog karaktera. Djeca ne nastavljaju školovanje. Često ne znaju jezik, pa je to jedan

od glavnih problema zbog koga su spriječeni da nastave svoje obrazovanje. Nemogućnost no-strifikacije stranih diploma predstavlja poseban problem. Stopa nezaposlenosti je izuzetno visoka... Tako četiri osnovna ekonomska i socijalna prava ostaju ugrožena – pravo na obrazovanje, rad, zdravstvenu zaštitu i odgovarajuće stanovanje. Osim prava na privremena dokumenta i ishranu u narodnim kuhinjama (što ne sleduje sve povratnike, već samo jedan manji dio koji uspijeva da ostvari i ovo minimalno pravo), Srbija nije obezbjedila smještaj za te ljude već se uglavnom oslanja na dobru volju njihovih rođaka odnosno njihovu spremnost da ih prihvate. U suprotnom ostaju bez krova nad glavom.

Romi predstavljaju posebno ugroženu kategoriju među povratnicima, obzirom da pripadaju socijalno ugroženoj i marginalizovanoj grupi što svakako otežava njihovo aktivno učešće u društvu i umanjuje šansu o socijalizaciji. Uglavnom se radi o ljudima koji su 90-tih godina napuštali Srbiju iz mnogobrojnih razloga. Prisilan povratak Roma sa Kosova započeo je nakon demokratskih promjena u Srbiji, krajem 2000. godine, ubrzo po zaključenju bilateralnih sporazuma između Srbije i evropskih država. Tada postaje zanimljiva i Preporuka o pitanju prisilnog povratka pripadnika nacionalne manjine iz bivše Savezne Republike Jugoslavije iz 2003. godine obzirom da se ona direktno odnosi na položaj Roma kao najranjivije grupe među povratnicima.

Takozvani dobrovoljni povratak često prikriva prisilne metode. Dobrovoljni povratak podrazumijeva da prema povratnicima nije primjenjena nikakva mjera prinude i da su oni sami pristali na povratak. Međutim, brojna svjedočenja povratnika su daleka od dobrovoljnih povrataka pa su i sami bili žrtve različitih mjera prinude – ograničavanja sloboda i prava čovjeka bez opravdanih primjena. Države u ovakvim slučajevima mogu biti pozvane na odgovornost od strane žrtava ukoliko prekrše proceduralne

garancije pa često prisilan povratak prikazuju kao dobrovoljan kako bi izbjegli odgovornost i novčane naknade štete. Tako su pojedini slučajevi bili praćeni nasiljem od strane policije, pritvaranjem, nehumanim i ponižavajućim tretmanom... Neki su se zaista odlučili za dobrovoljan povratak, a kod mnogih od njih prethodio je pritisak kako bi izazvao taj dobrovoljni povratak.

Načelo non-refoulement koje je propisano čuvenom Ženevskom konvencijom, a podrazumijeva zabranu protjerivanja izbjeglica na teritoriju države gdje bi njihovi životi, slobode bili ugroženi zbog njihove rase, religije, nacionalne pripadnosti, pripadnosti određenoj društvenoj grupi ili zbog političkog mišljenja očigledno ne igra veliku ulogu. Uzajaman sporazum o readmisiji je mnogo jači. Svaka zemlja sa velikim brojem izbjeglica traži način da ih se riješi. Uzajamni sporazum je odličan način. Bez njega nije baš moguće tako lako poslati čovjeka nazad u zemlju iz koje je pobjegao pored silnih konvencija koje obavezuju. A takva procedura bi bila daleko bolnija za zemlje koje bi se usudile na ovaj korak. Sporazum je ipak najefikasnija varijanta.

Brojni mediji i izjave zvaničnika povezivale su ovu temu sa uključenjem Srbije na listu zemalja čiji građani neće morati da posjeduju vize pri ulasku u zemlje Šengena – tzv. bijela Šengen lista. Pa ako uzmemo u obzir sve ostalo gore navedeno i nije tako nespojivo. Izbjeglance zamijeniti turistima. Viza je mala cijena za tako veliki problem izbjeglica koji se rješava samo jednim sporazumom. U kojoj mjeri je jedna zemlja spremna da primi povratnike postaje potpuno nebitna pred željom jednih da se riješe drugih. Zakonitost ovakvih odluka o protjerivanju i sprovođenje prisilnih povrataka postaju nevažni a osnovna ljudska prava ugrožena... Rezultat je konačan i jasan – ostajete prepušteni sami sebi. Briga za vas i o vama prestaje sporazumom iako se nalazite u svim referatima brojnih humanitarnih organizacija koje su se bavile vama dok im je trebao novac.

Izbrisani

IZBRISANI je ime kojim mediji nazivaju grupu ljudi kojoj je u Sloveniji oduzet legalni status posle proglašenja nezavisnosti 1991.

Godine 1991, neposredno posle proglašenja nezavisnosti Slovenije, oko 200.000 ljudi koji su imali stalni boravak u ovoj republici, dakle prebivalište u Sloveniji, koji su imali državljanstva drugih republika bivše Jugoslavije ("državljanstvo republike" je bilo čisto formalna stvar za koju mnogi nisu znali ni da postoji dok nije došlo do svakojakih pravnih posledica) dobili su mogućnost da po jednostavnom postupku zatraže državljanstvo nove nezavisne države. Oni koji nisu hteli da iskoriste ovu mogućnost, morali su da se registruju kao "stranci" (termin koji označava ljude sa legalnim prebivalištem bez slovenačkog državljanstva). Oko 170.000 pojedinaca podnelo je zahteve, da bi dobili državljanstvo pre slovenačkih izbora 1992. Nekoliko hiljada se odlučilo za drugu mogućnost. Većina njih nisu, uprkos onome što je zakon obezbeđivao, registrovani kao "strani državljani" već su izbrisani iz registra ljudi sa stalnim prebivalištem u februaru 1992, izgubivši tako sva socijalna, građanska, i politička prava. Akcija koja je sprovedena kao čisto administrativni postupak (što znači - bez mogućnosti žalbe) i bez ikakvog zakonskog osnova, pogodila je, prema nezvaničnim procenama, oko 18.000 ljudi, uključujući i one koji su stvarno napustili zemlju, ali i ostale koji prosto nisu znali za postojanje zakona koji je od njih zahtevao da svoj status potvrde podnošenjem novog zahteva.

Godine 1999, Ustavni sud je proglasio čin "brisanja" nezakonitim i neustavnim, i poništio njegove zakonske posledice. Iste godine, slovenački parlament je proglasio zakon koji je "izbrisanim" ponudio mogućnost da ponovo steknu dozvolu stalnog boravka, ali samo pod

uslovom da su neprekidno živeli na teritoriji Slovenije. Ustavni sud je ukinuo ovaj zakon kao novi pokušaj da se uradi ista stvar. A 2003. godine, sud je proglasio neustavnim zakon iz 1992. godine, po kome je od ljudi sa prebivalištem u drugim jugoslovenskim republikama koji su imali slovenačko državljanstvo otvoreno zahtevano da podnesu zahtev za status stranaca, pa je naložio da se svim "izbrisanim" ljudima vrati prebivalište sa retroaktivnim dejstvom, bez obzira na to da li su živeli u Sloveniji posle 1992. godine). Mnogi pravnici (među njima i neki bivši članovi ustavnog suda i nekoliko autora samog ustava) oštro su napali ovu odlu-

Izbrisani, Slovenija

ku, jer je ukinula zakonsku odredbu koja je ušla u ustavne zakone zemlje i stoga, po njihovom mišljenju, bila izvan jurisdikcije Suda.

Odluku je pratila žučna i dugotrajna rasprava, u kojoj je vlada pod vodstvom LDS postepeno prihvatila odluke koje je doneo Ustavni sud, dok je opozicija (SDS, N.Si, SLS i SNS) nastavljala da ih kritikuje. U februaru 2004. godine, parlamentarna većina je usvojila zakon koji je bio u skladu sa odlukom Suda (koji je omogućio retroaktivnost samo onima koji su već imali boravište); dva meseca kasnije, međutim, ovaj zakon (nazvan "Tehnički zakon

o "izbrisanim") ukinut je referendumom (uz pomoć opozicije desnog centra). Ovaj referendum je bio oštro osporen od strane nekih institucija Evropske Unije.

Broj "izbrisanih", 2007. godine je neprecizan, grupa je fragmentirana u nekoliko različitih pravnih kategorija: neki su ponovo stekli i pravo stalnog boravka i državljanstvo, neki samo pravo stalnog boravka, neki su proterani, mnogi od njih žive u Sloveniji ilegalno. Prema nekim procenama, ima još oko 6.000 ljudi bez legalnog statusa, dok su mnogi od onih koji su uspeali da ponovo steknu pravo stalnog boravka morali da plate visoku cenu dugogodišnjeg neregularnog statusa. Problem je bio iznet pred Evropsku komisiju, ali je rečeno da to nije u njenoj pravnoj nadležnosti. Neki od izbrisanih su podneli kolektivnu žalbu Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu, tvrdeći da "brisanje jeste evropski problem, jer krši osnovna ljudska prava utvrđena Konvencijom EU".

izdavač:

Pokret za slobodu – Freedom Fight

www.freedomfight.net

pismo@freedomfight.net

063/83.83.882